

STARŠÍ ŠKOLNÍ VĚK

TESTY INTELIGENCE

WISC-III

(WECHSLER, česká úprava KREJČÍŘOVÁ, BOSCHEK, DAN, Testcentrum, 2002)

Věkové určení: 6 – 17 let

Administrace: psycholog

Čas potřebný k administraci: 50 – 70 minut, při použití doplňkových subtestů ještě asi o 10 – 15 minut déle

Aktuálnost nástroje: obsahuje národní normy, založené na reprezentativním standardizačním souboru.

Popis testu: Test využívá indexových skóre, které jsou založeny na faktorových analýzách testu. Diagnostika je založena na verbální a performační škále, které obsahují tyto subtesty: Verbální škála – Vědomosti, Podobnosti, Počty, Slovník, Porozumění, Opakování čísel; Performační škála – Doplňování obrázků, Kódování, Řazení obrázků, Kostky, Skládanky, Bludiště, Hledání symbolů.

Doporučené užití: Posouzení celkové úrovně rozumových schopností také pro komplexnější neuropsychologické analýzy výsledků **zejména v diagnostice dětí s SPU**. V diferenciatní diagnostice SPU možnost využití tzv. ACID skóre (POKV).

Woodcock - Johnson International Edition (WJ IE)

(Riverside Publishing Company, 2001, 2007)

Věkové určení: 5 – 90 let

Administrace: psycholog

Aktuálnost nástroje: test je standardizován pro českou populaci, má k dispozici přesné instrukce pro zadání i vyhodnocení testu i aktuální normy

Popis testu: Sestává z deseti subtestů a umožňuje vedle vyjádření celkového intelektového skóre, vyjádření skóre verbálních schopností, schopnost myšlení a skóre kognitivní efektivity.

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: Test je zaměřený na postižení a vyjádření silných a slabých stránek v struktuře kognitivních schopností. Velmi vhodný pro diferenciatní diagnostiku SPU, s podněty pro následná intervenční opatření. Konkretizace analýzy profilu subtestů např. v Obligatorních diagnózách v pedagogicko-psychologických poradnách (Zapletalová a kol., 2006)

IV. revize S-B testu

(THORNDIKE, HAGENOVÁ, SATTER, USA, 1986, české vydání SMÉKAL, Psychodiagnostika, T-35, 1995)

Věkové určení: od 2 v praxi spíše od 3 let do dospělosti

Administrace: psycholog

Čas potřebný k administraci: 45 – 60 minut, u zkrácených forem kratší dobu

Aktuálnost nástroje: jedná se o materiál, který byl sice u nás vydán oficiálně, ale je s původními zahraničními normami, autoři by jej doporučovali ke standardizaci

Popis testu: Test obsahuje 15 homogenních subtestů s položkami stoupající obtížnosti: Slovník, Paměť na korálky, Počty, Paměť na věty, Analýza vzorů, Chápání, Absurdnost, Paměť na čísla, Napodobování, Paměť na předměty, Matice, Číselné řady, Skládání a stříhání papíru, Verbální vztahy a Tvoření rovnic. Ze získaného skóre subtestu je možné vypočítat nejen celkové IQ (všeobecný – g faktor) a IQ jednotlivých subtestů (specifické faktory), ale i

skóre ze čtyř širších oblastí: Verbální myšlení, Abstraktně-vizuální myšlení, Kvantitativní myšlení a Krátkodobá paměť. Úkoly v subtestech jsou uspořádány podle obtížnosti.

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: Pomáhá odlišit mentálně retardované od žáků se specifickými poruchami v učení, umožňuje psychologovi a učiteli porozumět příčinám těžkostí konkrétního žáka v učení, pomáhá identifikovat nadané žáky.

TESTY SPECIÁLNÍCH SCHOPNOSTÍ A ZNALOSTÍ

HODNOCENÍ POZORNOSTI

Číselný čtverec

(J. JIRÁSEK, Psychodiagnostika, T-3)

Věkové určení: 8 – 15 let

Administrace: speciální pedagog

Čas potřebný k administraci: 10 min., vyhodnocení a interpretace 4 min.

Aktuálnost nástroje: byl standardizován, normy jsou již zpochybňovány

Popis testu: Zjišťuje úroveň přijímání a zpracování informací, pohotovost dítěte a je vhodný také pro diagnostiku pozornosti a rozsahu zorného pole. Umožňuje objektivizovat potíže s koncentrací a stanovit míru jejich podílu na školním neúspěchu.

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: Test určen zejména k diferenciaci diagnostice dětí s neurologickým onemocněním či postižením CNS, se syndromem ADHD/ADD, epilepsií apod.

Vhodný pro diferenciaci diagnostiku SPU, ADD/ADHD

Test cesty – Trail Making Test II. vydání

(R. REITAN, D. WOLFSONOVÁ, autor české úpravy: m. Preiss, J. Preiss, Psychodiagnostika, T-41)

Věkové určení: od 8 let – dospělost

Administrace: psycholog

Čas potřebný k administraci: 5 min., administrace a interpretace: 5 min.

Aktuálnost nástroje: standardizovaný, normy pro českou populaci

Popis testu: Vhodná pro posouzení psychomotorického tempa, zrakové percepce, vizuomotorické koordinace a pozornosti. Jedná se o orientační neuropsychologickou zkoušku, která má screeningový charakter, jejíž výsledek ukazuje na celkovou výkonnost mozku. Jedná se o nástroj citlivě poukazující na poškození mozku a některých kognitivních funkcí. Od probanda vyžaduje širokou škálu schopností: rozlišování písmen a čísel, flexibilitu, zrakové vyhledávání a motorické schopnosti.

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: Je třeba pamatovat, že test je citlivý na momentální stav a rozpoložení probanda: na hladinu úzkosti, stres, náladu, stav vědomí i podávání léků.

Vhodný pro diferenciaci diagnostiku SPU, ADD/ADHD

Test pozornosti d2

(R. BRICKENKAMP, E. ZILLMER, autor české úpravy: K. Balcar, Testcentrum HOGREFE, 2000)

Věkové určení: 9 – 59 let

Administrace: psycholog

Čas potřebný k administraci: asi 8 min.

Aktuálnost nástroje: standardizovaný, normy pro obě pohlaví

Popis testu: Test měří tempo výkonu, pečlivost práce, rozlišování podobných vizuálních detailů. Umožňuje hodnocení individuálního výkonu pozornosti a koncentrace. Patří mezi jedny z nejčastěji užívaných testů v Německu pro svou rychlou administraci, vysokou validitu a reliabilitu.

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: Využitelný i pro oblast kariérového poradenství.

Vhodný pro diferenciální diagnostiku SPU, ADD/ADHD

Test koncentrace pozornosti

(M. KUČERA, Psychodiagnostika, T-52)

Věkové určení: dětská i dospělá populace

Administrace: psycholog

Čas potřebný k administraci: 5 min.; vyhodnocení a interpretace 3 min.

Popis testu: *Test koncentrace pozornosti* je založen na principu korektury testu. Jeho výstupy hodnotí výkon pozornosti a percepčně-motorického tempa.

Vhodný pro diferenciální diagnostiku SPU, ADD/ADHD

Bourdonův test – BOPR

(J. SENKA, J. KURUC, M. ČEČER (SR), Psychodiagnostika, T-78)

Věkové určení: od 11 let

Administrace: psycholog

Čas potřebný k administraci: 30 min.; vyhodnocení a administrace 10 min.

Popis testu: Test je zaměřen na schopnost koncentrace. Zjišťuje i možnou míru zatížitelnosti monotónní činností. Vyhodnocení pracovní křivky, kterou test poskytne, je možné zjistit míru vlivu učení, únavy a osobnostních charakteristik klienta na jeho výkon. Test je tak vhodný i pro profesní a kariérní poradenství.

Vhodný pro diferenciální diagnostiku SPU, ADD/ADHD

HODNOCENÍ PAMĚTI

Rey-Osterriethova komplexní figura

(KOŠČ, NOVÁK, Psychodiagnostika, T – 65, 1997)

Věkové určení: 5;6 – 17;5 let

Administrace: psycholog

Čas potřebný k administraci: 10 – 15 minut

Aktuálnost nástroje: test je standardizován pro českou populaci, má k dispozici přesné instrukce, aktuální normy

Popis testu: Patří mezi testy neverbální paměti, hodnotí vizuální percepci, senzomotorické dovednosti, pozornost a paměť. Posuzuje úroveň vnímání a zapamatování různých detailů i jejich prostorových vztahů. Vhodné využití při diferenciální diagnostice dysgrafie, užívá se také při diagnostice vývojových dyskalkulií.

Paměťový test učení

(PREISS, Psychodiagnostika, 1998, T-95)

Věkové určení: 9 – 14 let, dospělá populace

Administrace: psycholog

Čas potřebný k administraci: cca 10 min.

Aktuálnost nástroje: standardizovaný pro českou populaci, přesné instrukce, aktuální normy
Popis testu: Test měří kapacitu dlouhodobé i krátkodobé verbální paměti, křivku učení, postihuje poruchy představ a poruchy vybavování.

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: V příručce lze nalézt celou řadu výsledků různých diagnostických skupin u americké i české populace.

Vhodný pro diferenciální diagnostiku SPU, ADD/ADHD

Bentonův vizuální retenční test BVRT

(L. BENTON, autor české úpravy: M. Preiss, Testcentrum HOGREFE, 2000)

Věkové určení: 7 let – dospělost

Administrace: psycholog; nutnost zácvičku v používání tohoto testu

Čas potřebný k administraci: 5 – 10 min.

Aktuálnost nástroje: verze amerického testu z roku 1992 upravená pro české podmínky

Popis testu: Diagnostikuje poruchy vizuální pozornosti a retence paměti. Skládá se ze tří sérií, z nichž každá obsahuje 10 podnětových karet. Karta se vždy krátce ukáže probandovi, který má za úkol okamžitě po expozici, nebo po krátké pauze, obrázek nakreslit. Je možné zkrátit dobu expozice, nebo může proband místo překreslování vybrat kartu identickou s tou exponovanou. Tímto lze testovat paměť bez komponenty kreslení.

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: Je třeba zohlednit úzký vztah testu k vizuální percepci. U dětí s omezenou hybností či potížemi v kresebném projevu je vhodné zvolit variantu, kdy proband vybírá identickou kartu.

Vhodný pro diferenciální diagnostiku SPU, ADD/ADHD

DIAGNOSTIKA ŠKOLNÍCH SCHOPNOSTÍ A DOVEDNOSTÍ

MATEMATICKÉ SCHOPNOSTI

Matematické předpoklady dětí v mladším školním věku

(J. NOVÁK, Psychodiagnostika, T-174, test je připravován k vydání)

Věkové určení: mladší školní věk

Administrace: psycholog, speciální pedagog

Čas potřebný k administraci: 40 min.

Aktuálnost nástroje:

Popis testu: Tato metoda se zaměřuje zejména na posouzení skladby vloh pro matematiku, orientuje se zejména na jejich kvalitativní analýzu (umožňuje zohlednit míru potřebné dopomoci probandovi aj.) na základě vymezených kritérií pro jednotlivé oblasti. Cílem této metody je zhodnocení percepčních a kognitivních předpokladů pro rozvoj matematických dovedností: zejména předpokladů vizuálně percepčních, verbálních, dále oblastí numerických a matematického úsudku. Tento nástroj vychází z dříve publikovaných testových pomůcek k diagnostice matematických schopností dětí (1997). V nové verzi jsou vynechány testové úlohy a je přepracována struktura metody. Metoda je obohacena o komplexní systematický program nápravy, na jehož základě je možno podněcovat málo rozvinuté oblasti matematických předpokladů, která má podobu podrobné metodické příručky zaměřené na rozvíjení základních početních dovedností dětí. Určený je zejména pro pedagogickou a rodičovskou veřejnost a je dostupný v samostatné publikaci včetně souboru potřebných pomůcek a pracovních listů.

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: Zejména je vhodná pro děti, u nichž je pozorován rozvoj obtíží ve výuce matematiky. Tento nástroj spolu s Kalkuliemi a Percepčně

numerickými testy (vše v nabídce Psychodiagnostiky) tvoří ucelený komplet nástrojů pro diagnostiku matematických předpokladů, schopností a dovedností.

Vhodný pro diferenciální diagnostiku SPU

Percepčně numerický test – forma A

(J. NOVÁK, Psychodiagnostika T-241)

Věkové určení: 7 – 11 let

Administrace: speciální pedagog

Čas potřebný k administraci: 15 min.

Aktuálnost nástroje: V testové příručce jsou uvedeny validizační studie pro tento nástroj realizované na stratifikovaném výběru 1606 dětí v ČR v letech 1998 – 1999.

Popis testu: Slouží k diagnostice dílčích matematických schopností a umožňuje kvantitativní i kvalitativní vyhodnocení. Percepčně numerický test – forma A je určen pro děti mladšího školního věku, u nichž lze pozorovat rozvoj obtíží v oblasti matematiky. Test vychází ze standardního rozmístění jednoho sta kroužků do rastru, známého jako Roseho „tabulka stovek“. Rastr je však tvořen tečkami modré a zelené barvy podle různých symetrií. To dovoluje probandovi využít při jejich celkovém zjišťování také početní operace, a tudíž není veden k nutnosti odpočítávat barevné kruhy po jedné. Výsledky testování se převádí na standardní hodnoty a poté na vážené skóry MQ, které jsou vyjádřeny pomocí intervalů spolehlivosti a zpracovány jako percentilové normy.

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: Lze jej využít i skupinově pro screening.

Vhodný pro diferenciální diagnostiku SPU, ADD/ADHD

Percepčně numerický test – forma B

(J. NOVÁK, Psychodiagnostika T-242)

Věkové určení: 12 – 16 let

Administrace: speciální pedagog

Čas potřebný k administraci: 25 min.

Aktuálnost nástroje: Standardizována pro českou populaci v letech 2000 – 2001. Součástí testové příručky jsou validizační studie a výstupy z oblasti matematicko-statistické analýzy dat, která se uskutečnila na stratifikovaném výběru 2016 respondentů z ČR.

Popis testu: Percepčně numerický test – forma B je určen pro děti staršího školního věku, u kterých pozorujeme rozvoj obtíží v matematice, či jejich dříve se vyskytnuvší potíže přetrvávají. Test vychází z podobného rastru obsahujícího barevné tečky jako Percepčně numerický test – forma A, ale je náročnější analogicky věku. Také je při jeho řešení více preferována v kontextu se strukturou matematických schopností vývojově vyšší, symbolická rovina ve formě vepsaných číslic do plochy některých barevných kruhů pravidelně rozmístěných. Tím je prakticky znemožněno dosažení adekvátního výkonu v testu pouze mechanickým sčítáním. Náročnost testu má progresivní charakter s cílem zajistit dostatečně širokou škálu diferenciac sledovaných matematických schopností.

Vhodný pro diferenciální diagnostiku SPU

DIFERENCIÁLNÍ DIAGNOSTIKA SPU

Diagnostika vývojových poruch učení I. vydání

(J. NOVÁK, Psychodiagnostika, 1994, T-238; v současnosti již není v nabídce)

Věkové určení: 8 – 13 let od pololetí 1. třídy

Administrace: psycholog nebo speciální pedagog se zaměřením na problematiku SPU a pracující v týmu s psychologem; test je nutné používat v návaznosti na psychologické vyšetření

Aktuálnost nástroje: standardizovaný; zejména kvalitativní vyhodnocení; některé subtesty mají vytvořené normy, které jsou spíše než statistické kritériální

Popis testu: Umožňuje diferenciální diagnostiku vývojových poruch učení v českém jazyce a definovat studijní předpoklady. Vyhodnocení je postaveno zejména na kvalitativním přístupu. Doporučené užití a specifika dle typu postižení: Zejména pro SPU – dyslexii, dysgrafii, dysortografii a dyspraxii či jejich případnou kombinaci

Vhodný pro diferenciální diagnostiku SPU

Diagnostika vývojových poruch učení II. vydání

(J. NOVÁK, Psychodiagnostika, 1997, T-239)

Věkové určení: 7 – 15 let

Administrace: psycholog nebo speciální pedagog se zaměřením na problematiku SPU a pracující v týmu s psychologem; test je nutné používat v návaznosti na psychologické vyšetření

Čas potřebný k administraci: 50 – 65 min.

Aktuálnost nástroje: standardizovaný; umožňuje i kvalitativní vyhodnocení

Popis testu: Jedná se o přepracované vydání *Diagnostiky vývojových poruch učení I. vydání*, T-238. Tento test je určen pro parciální posuzování struktury a úrovně jazykových schopností dětí, u kterých byly zjištěny obtíže s nabýváním, rozvojem i užíváním čtenářských a písařských pravopisných schopností a dovedností. *Diagnostika vývojových poruch učení II.* je pojata jako strukturální vícedimenzionální test. Tento nástroj je složen ze standardizovaných testů a zkoušek a umožňuje kvantitativní i kvalitativní interpretaci dat. Ve vyhodnocování (např. standardizovaných diktátech v oblasti Písemný projev) je užito percentilového přepočtu s normami.

Vhodný pro diferenciální diagnostiku SPU, ADD/ADHD

PSYCHOPATOLOGIE

Škála zjevné úzkosti pro děti CMAS

(A. CASTANEDA, B. R. McCANDLESS, D. S. PALERMO, autor české úpravy: J. Fischer, Š. Gjuríčová, Psychodiagnostika, T-112)

Věkové určení: 9 – 14 let

Administrace: psycholog

Čas potřebný k administraci: 12 min., vyhodnocení a interpretace 3 min.

Aktuálnost nástroje: standardizovaný, obsahuje normy a korelační studie

Popis testu: Pomocí škály CMAS (Children's manifest anxiety scale) se zaměřuje na zjištění predispozice, relativně stabilního sklonu k úzkosti u dětí v rozmezí 9 – 14 let. Nástroj je tvořen 42 položkami, které určují anxiozitu dítěte a 11 položkami tzv. lži škály. Připojený manuál prezentuje normy získané na vzorku 1666 dětí a také korelační studie, které umožňují examinátorovi interpretaci zjištěných údajů jako takových a jejich vztahu k dalším proměnným (např. školní úspěšnosti dítěte). Standardizační studie potvrdily uspokojivost v kritériu validity i reliability této metody.

Sebeposuzovací škála dětské depresivity CDI

(M. KOVACS, autor české úpravy: M. Preiss, Psychodiagnostika, T-94)

Věkové určení: 7 – 17 let

Administrace: psycholog

Čas potřebný k administraci: cca 15 min.; zkrácená verze cca 5 min

Aktuálnost nástroje: standardizovaný

Popis testu: Jedná se o první standardizovanou sebesuzovací škálu zaměřenou na zjišťování depresivity u dětí. Vychází ze sebesuzovací (Becková) škály pro dospělé populaci. Standardní verze CDI obsahuje 27 položek, zkrácená pak obsahuje 10 položek. Tento nástroj umožňuje posouzení nálad na základě pěti subškál, přičemž zjišťuje aktuální stav, nebo změnu stavu.

RODINNÉ ZÁZEMÍ A VZTAHY

Test rodinného zázemí

(M. J. HERBERT, autor české úpravy: Š. Portešová, Psychodiagnostika, T-101)

Věkové určení: předškolní věk – adolescence

Administrace: psycholog, speciální pedagog, ale i sociální pracovník či učitel

Čas potřebný k administraci: bez omezení

Aktuálnost nástroje:

Popis testu: Nástroj poskytne informace a zhodnocení kvality rodičovské, případně opatrovnické péče a také upozorní na případné s ní spojené problémy. Nástroj poskytuje odpověď na následující tři otázky: Jaké jsou problémy vzhledem k péči o dítě, jeho bezpečnost, chování a vývoj? Proč tyto problémy vznikly a proč přetrvávají? Jak je možné je zmírnit nebo odstranit a předejít jejich opakovanému výskytu? Test umožňuje i longitudinální sledování rodiny jakožto systému.

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: Diagnostika rodiny, zejména rodinných vztahů je důležitá pro posouzení možného pozitivního či naopak negativního vlivu prostředí na školní úspěšnost dítěte.

Test rodinných vztahů

(E. MÁDROVÁ, Psychodiagnostika, T-210)

Věkové určení: 3 – 14 let

Administrace: psycholog

Čas potřebný k administraci: 20 – 30 min; vyhodnocení a interpretace cca 20 min.

Aktuálnost nástroje:

Popis testu: Jedná se o semiprojektivní test. Autorka testu vyšla z metodiky J. E. Antonyho a E. Beneové, test se zaměřuje na zjišťování kladných a záporných postojů vůči dítěti u jednotlivých členů rodiny a postojů dítěte vůči nim. Test postihuje konstelaci citových vazeb uvnitř rodiny z pohledu, vnímání a cítění dítěte.

Test rodinného systému – FAST

(T. M. GEHRING, autor české úpravy: I. Sobotková, Testcentrum, 2005)

Věkové určení: děti od 6 let, adolescenti, dospělá populace

Administrace: psycholog; je třeba zcvik ve využívání nástroje

Čas potřebný k administraci: 5 – 10 min. u individuální administrace; 10 – 30 min. u administrace skupinové

Aktuálnost nástroje: Test je možné vyhodnotit kvalitativně i kvantitativně. Nabízí možnost porovnání získaných výsledků s výstupy několika realizovaných studií.

Popis testu: Teoretickým východiskem Testu rodinného systému je strukturální teorie rodinných systémů. Test umožňuje zachytit a popsat rodinné vztahy ve třech typech situací: a) typická situace, b) ideální situace, c) konfliktní situace. Diagnostický nástroj FAST se

zaměřuje zejména na to, jak členové rodiny vnímají kohezi a hierarchii v rodině, tedy oblasti, které do značné míry ovlivňují vztahy v rodině. Test rodinného systému umožňuje rovněž postihnout rozdíly v percepci rodiny, určit hranice mezi generacemi atp. Rovněž skupinová administrace poskytne cenné informace – v jejím průběhu je mimo výše uvedeného možné hodnotit i interakci uvnitř rodiny. Test je realizován pomocí šachovnice, schematických mužských a ženských figur a podstavce.

Doporučené užití a specifika dle typu postižení: Nástroj je vhodný k zmapování rodinného systému, poznat způsoby a oblasti fungování rodiny. Tím umožňuje plánovat a realizovat intervenci v souladu s rodinným prostředím, případně se zaměřit na zlepšení rodinného prostředí a systému.

Informační zdroje, doporučená literatura:

Psychodiagnostika, s. r. o., Brno;

http://www.psychodiagnostika-sro.cz/cz/Katalog_testy.asp?Kateg=1

Testcentrum HOGREFE, Praha; <http://www.testcentrum.com/testy>

KUCHARSKÁ, A. a kol. *Obligatorní diagnózy a obligatorní diagnostika ve speciálně pedagogických centrech*, IPPP ČR, Praha 2007, ISBN 978-80-86856-42-1.

ZAPLETALOVÁ, J. a kol. *Obligatorní diagnózy a obligatorní diagnostika v pedagogicko-psychologických poradnách*, IPPP ČR, Praha 2006, ISBN 80-86856-29-1.